

Miscellanea

JUBILEUL „GAZETEI TRANSILVANIEI“

„Gazeta Transilvaniei“ din Braşov a împlinit la 12 Martie şaptezeci de ani de existenţă.

În Iulie 1837 G. Bariţiu, întemeietorul gazetei, scoate două numere, dar gazeta este oprită de cenzură, până la învoirea guvernului. În urma acelei învoiri, gazeta începe să apară regulat, la 12 Martie 1838, sub numele de „Gazeta de Transilvania“, sub care apare până la 1851, cînd îşi schimbă numele în acela actual de „Gazeta Transilvaniei“.

Înainte de „Gazeta Transilvaniei“ au mai fost ziare româneşti, dar nici unul nu trăeşte până astăzi. Unele au fost încercări trecătoare, altele, ca *Albina romînească* a lui Asache şi *Curierul românesc* al lui Eliade, după o viaţă îndelungată şi un serviciu mare adus culturii naţionale, au dispărut.

În Ardeal mai sînt şi alte ziare româneşti foarte vechi: cele mai vechi ziare româneşti sînt în Ardeal.

La noi, în România liberă, viaţa socială a suferit atît de multe prefaceri, am trăit atîtea epoce,—atîtea veacuri,—într'un singur veac, încît a fost cu neputinţă continuarea *Curierului* ori a *Albinei*. Şi Eliade, şi Asache au ajuns în curînd oameni vechi, neînţelegători ai stărilor nouă de lucruri.

În Ardeal, au fost mai încete prefacerile, mai mici şi mai puţine salturile. Semn bun sau rău, aceasta nu ne interesează acum,—în Ardeal lucrurile au mers mai pe încetul, o generaţie a continuat mai de aproape pe alta. Din această cauză, desigur, ziarele lor cele vechi continuă să trăiască şi astăzi.

Şi faptul acestei continuităţi, oricare ar fi explicaţia lui, este dintre acelea care trebuie să ne umple de mîndrie, căci această dăinuire a unor organe de publicitate este un semn de maturitate culturală.

Se zice că e aşa de interesant de citit *Times* de pe vremea revoluţiei franceze, cu ştirile primite, atunci, dela faţa locului, după cum faptele se urmau zi cu zi... Şi ce interesant trebuie să fie de citit „Gazeta Transilvaniei“, care a asistat la toată istoria contemporană a Romînilor, la revoluţia dela 1848, la trecerea Ardealului sub Ungaria, la Unirea Principatelor, la întronarea dinastiei noastre, la războiul dela 1877, la schimbarea Domnilor noştri, la atîtea fapte mari din lumea largă !...

Trimitem urările noastre venerabilei gazete, dorindu-i spor în munca nobilă de luminătoare şi îndrumătoare a fraţilor de peste munţi,—şi o caldă salutare valorosului ei director, d-lui Aurel Mureşianu, care o conduce de treizeci de ani şi al cărui nume ne evocă numele neuitate ale lui Iacob şi Andreiu Mureşianu, colaboratorii marelui Georgiu Bariţiu, întemeietorul gazetei.

EDMONDO DE AMICIS.

Cunoscutul și popularul scriitor italian, care a murit mai dăunăzi, era născut la Oneglia în 1846 dintr-o familie genoveză. A făcut școala militară din Modena și a luat parte ca sublocotenent în lupta dela Custozza. După războiu a eșit din oștire și s-a stabilit la Turin, debutând în literatură la 1868 cu „Schife din viața militară”. A scris apoi neîntrerupt aproape patruzeci de ani note de călătorie, romane, opere filozofice și morale, versuri. Cele mai de samă din operele lui sînt: „Voiajul în Olanda”, „Pe Ocean”, cea mai răspîdită a fost „Cuore”.

De Amicis n-a fost, desigur, nici un romancier de mîna întăia, nici un artist superior. Opera lui e lipsită de putere și de adîncime, sentimentalismul său pare uneori fad sau rece, disertațiile lui morale sînt adeseori lungi și obositoare. A fost însă un povestitor înzestrat cu umor și fantazie, un stilist fin și ales, un moralist optimist și senin, un idealist setos de dreptate și însuflețit de cele mai generoase aspirații. Opera lui, inspirată aproape totdeauna de actualitate, a avut o mare valoare educativă pentru poporul italian.

O ALTA SCRISOARE A D-LUI IORGA

2 Mart 1938

Domnule Director

Nu mă învoiesc cu răspunsul recensentului d-voastră. Nici cu sistemul—de a face loc încă odată, pe larg, unor învinuiri jignitoare nedrepte,—nici cu felul de interpretare al recensentului, rămas pentru mine și acum, din nenorocire,—căci nu știu cum să-i mulțumesc—necunoscut.

D. Dieterich ni spune că fără studiile d-lor Sandfeld Jensen, foarte stimabil învățat danez, care a scris însă despre *sintaxa comună a limbilor carpato-balcanice* și ale d-lui—nu rîdeți!—ale d-lui Șăineanu, care a scris semasiologie, cărți despre folklore și vestitul dicționar, opere pe care nu le cunosc (pe Șăineanu al nostru!), n'am fost în stare a fixa—ceia ce nu eram chemat a face—caracterul latin al limbii noastre, care limbă ar ieși din expunerea mea mai mult... slavă. Și, în loc să rîdă de naivul străin, recensentul îl crede, crește apoi ridicula învinuire și acum traduce și textul original.

Tot așa traduce și lista de cărți privitoare la cîte'n lună și'n soare, pe care d. Dieterich mi-o comunică binevoitor, ca și cum n'aș cunoaște-o și ca și cum eu aș fi dator să citez, așa ca nuca'n părete, tot ce știu.

Reproduce, în bună traducere, și errata lui Dieterich la două trei nume de cronicari bizantini și va fi rîzînd de bucurie în credința că m'a înfundat „învățatul” german cînd mă învață că trebuie să scriu Akominatos în loc de Choniates. Măcar din „Analele Academiei... Romîne”, traducerea d-lui Murnu, aș fi putut să știu; dar, după oricîte descoperiri, Akominatos e tot din Chonae, deci—așa-i? *Choniates*. Și mai crede, cu același recensent, că n'aș fi știind ce e cu legăturile dintre cronicarii bizantini din veacurile al X-lea și al XI-lea, atunci cînd am în manuscris istoria istoriografiei bizantine. Și, iarăși, crede că mi se va închide gura de rușine, aflînd și în traducerea romînească a d-sale, că ἐξαιδεν înseamnă *trans* și niciodată *cis*: de ce natură sînt cunoștințele lingvistice ale recensentului a dovedit-o Pernot, iar de hatîrul sensului *obșnuit* al unui cuvînt nu voui admite desigur o monstruositate istorică, precum ar rezulta din acel sens.

D. cronicar românesc se înșeală amar cînd crede că din pasajul reprodus de d-sa pe p. 322—3, al recenziei germane, iese enormitatea—chiar pentru d. Dieterich ar fi una—că eu socot vorbe ca „drum, aspru, cîltor“ ca fiind de origine... bizantină ! Și, cu multă fineță, d. cronicar lasă a se crede că totuși undeva trebuie să fie la mine această afirmație care „desigur ar constitui o mare greșeală“. *Il poftesc să dovedească.* Sau dacă nu o va face, cetitorii vor trage concluziile. Cred însă că, *de la început*, D-sa trebuia să sacrifice această învinuire, în loc de a populariza o calomnie la adresa mea, calomnie pe care acum nu o retrage formal, ci o strecoară mascat.

Recensentul german se plînge că n'am arătat legăturile culturii noastre cu cele balcanice. Am răspuns: „n'am spus prin niciun cuvînt că datinile poporului român *nu-si* au corespondentul la popoarele balcanice“. Cronicarul d-v. reproduce această propoziție și trage concluzia că „*tocmai asta* o impută recensentul“, ca și cum eu aș fi scris contrariul decît ceia ce am scris. Și are așa o bucurie să traducă din Dieterich că n'am habar de cartea lui Pič despre *pravilele din veacul al XV-lea—XVII-lea ale Romînilor* (cu datinile !), carte pe care trebuie s'o știu—nu-i așa?—măcar pentrucă o citează și d. Xenopol.

Se miră d. cronicar că n'am răspuns încă d-lui Dieterich. Am încercat a o face, și nu sînt eu vinovat dacă nu m'am putut apăra. N'am stăruit fiindcă, dacă, mai la urma urmei, mi-e indiferent ce-mi pune în sarcină un străin incompetent, nu-mi poate fi deloc indiferent cînd din acest metal fals se bate monedă de scriitorii romîni într'o revistă romînească ce ajunge în minile multor oameni, care nu trebuie să aibă îndoială asupra autorității mele istorice, la care atîția din cei cu suflete mici rod de mult timp—pană acum numai cu dinții lor—fără a o putea atinge.

Deși foarte împovărat de lucru, declar că voiu continua această discuție—căreia binevoii să-i faceți loc—atîta vreme cît se va găsi o singură învinuire de aruncat asupra mea.

Primiți, vă rog, salutările mele

N. Iorga.

O ultimă întrebare: s'a întîmplat vreodată „Vieții Romînești“ a reproduce laudele aduse de fruntașii științii europene cărților mele ?

✱

N'am refuzat d-lui Iorga ospitalitatea nici de astădată, pentru a închide această discuție, și așa prea lungă față cu obiectul ei. Valoarea, ca om de știință, a d-lui Dieterich, nu este în discuție ca și cea a argumentelor sale. Datoria noastră e să recenzăm cu fidelitate și deci cu obiectivitate,—și recensentul nostru a dovedit în numărul trecut că și-a îndeplinit această datorie

La întrebarea d-lui Iorga din post-scriptum, „dacă ni s'a întîmplat a reproduce laudele aduse d-sale“, îi răspundem rugîndu-l să cetească p. 177, vol. II ; p. 640, vol. III ; p. 389, vol. IV ; p. 582, vol. VI,—cîte le-am putut găsi în grabă. Dar pentru d. Iorga „laudele“, oricît de multe ar fi, niciodată nu sînt destule...

Probabil că am fi avut plăcerea să vorbim bine de d. Iorga și mai de multe ori, dacă unele din lucrările sale, apărute în ultimul timp, nu ne-ar fi scăpat din vedere,—căci la redacție n'am primit nici o scriere a d-lui Iorga.

D. C. HIOTU ȘI LATIFUNDIILE.

Cedăm mai jos cuvîntul d-lui C. Stere :

Îmi vine în ultimul moment No. 3 al „Convorbirilor literare“ cu un articol al d-lui C. Hiotu, care pentru a tăgădui evidența, existența latifundiilor la noi, mă învinuiește că ași fi „alterat“ o citație din Philippovich.

În Cronicile mele interne, scrise în fuga condeiului și fără pretenții de aparat științific, ar fi putut ușor scăpa și o citație greșită sau rău tradusă (în Cameră neavînd la îndămnă cartea lui Philippovich am citat-o după articolul meu din „V. R.“).

În cazul de față însă dacă traducerea d-lui Hiotu e mai aproape de *litera* textului, a mea rezumă mai exact *ideia* autorului (și n-am voit decît să dau acest *rezumat* trimețînd pe cetitori la original), pe care *am aplicat-o la situațiunea noastră agrară* în următorul pasagiu :

„Latifundiul, prin puterea lui de atracțiune, prin puterea financiară pe care o reprezintă, tinde în mod firesc să cuprindă în corpul său toate proprietățile mijlocii vecine, și în același timp lipsește și pe țărani de puțința de a se ridica în scara economică prin cumpărarea de loturi mici (și explic pentru ce)... Astfel țărănimea, fiind restrînsă la cel mult ceea ce întîndere de pămînt în posesiunea căreia se află, e condamnată *la o tot mai mare fărâmițare* cu timpul a pămînturilor ei“. („V. R“, 1908, No. 1, p. 106).

A dovedit d. Hiotu, că această afirmare e inexactă ? Atunci pentru ce am mai avea nevoie de Casa rurală ?

Dar această idee aparține, în fond, și lui Philippovich, cum cetitorii pot vedea și din o *altă* citație din aceeași cronică, pe care d. Hiotu n-o mai reproduce, — numai că la noi nu se poate vorbi despre *absorbirea* proprietății țărănești, întrucît ea este aparată prin *inalienabilitatea* prescrisă de Constituție, iar acolo unde această mărginire nu există, Philippovich, cu drept cuvînt, insistă asupra absorbirii ei.

Dar că și Philippovich își dă seama, că în această situație e fatală nu numai *absorbirea* ci și *fărâmițarea* proprietății țărănești, rezultă din toate dezvoltările lui. Recomandăm în deosebi, d-lui Hiotu p. 84 și urm., unde profesorul din Viena vorbește despre fărâmițarea proprietății țărănești, tocmai *în legătură cu formarea latifundiilor*, și mai ales p. 94, unde el citează chiar în șir Irlanda, Italia și *Romînia*, țări care toate se deosebesc prin latifundii întinse alături de mizeria țărăneasă.

Pentru ce dar aș avea nevoie să falsific cuvintele lui Philippovich, admițînd chiar că mi-ar fi scăpat o traducere rea ?

Pentru a liniști scrupulozitatea d-lui Hiotu, îmi permit să-i aduc aminte că în cursul cronicilor mele n'am citat numai pe acest savant, spre a arăta efectele latifundiilor, și îi fâgăduesc, pe viitor, aștepta citații, în acest sens, încît și d-sa îmi va ierta că am pus odată mai mult preț pe rezumarea exactă a ideii unui autor, decît pe traducerea literală a cuvintelor lui.

Iar pentru moment îi atrag bagarea de seamă, că chiar în cuvîntarea mea din Cameră, am citat și următoarele cuvinte din *Schmoller* :

„...Această proprietate absolută, în certe condițiuni, duce, pe de o parte la o *fărâmițare excesivă* și la arendarea parcelelor insignifiante, iar pe de altă parte la *concentrarea proprietății în cîteva mini...*“ („Econ. politique“, vol. II, p. 387).

Dacă d. Hiotu, pentru a se convinge de adevărul afirmărilor mele, are nevoie de citații, nu-i ajunge autoritatea lui *Schmoller* ? Și spune alt-ceva și Philippovich ?

În ce privește ideile proprii ale d-lui Hiotu asupra reformelor agrare și a situațiunii noastre economice, n'am aici nimic de zis, întrucît d-sa nu adăogă nimic la argumentele partizanilor stării actuale de lucruri.